

En kvalitativ studie av fysisk beröring och dess betydelse för pedagoger och barn på förskolan

Av: Damaris Eriksson

Handledare: Farhad Jahanmahan

Södertörns högskola

Förskolläraryrket med interkulturell profil, erfarenhetsbaserad

Självständigt arbete 15 hp

Höstterminen 2017

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Title: A qualitative study of physical touch and how it effects educators and children at preschool.

Abstract

The purpose of this study is to investigate physical touch and how it effects educators and children at preschool. This is done by answering the questions, “How does educators in preschool use physical touch?” and “What are the educators purpose regarding physical touch? “

The empirical material is collected through qualitative interviews with five different educators.

The empirical evidence showed that the educators see physical touch as an important part of their and the children's everyday at preschool. Touch is used by the educators with the purpose to among others create safety, calm, better relationships and confirm the children. The touch used depends on the situation and is given on the children's terms. The result also shows that many of the educators who have worked with planned contact, such as massage, does not do it at all or to a very small extent at the present time. In the analysis, I have chosen to look at the material from an intercultural and socio-cultural perspective.

Key words: Touch, preschool, educators, massage, interculturalism, socio-cultural perspective

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka vad fysisk beröring har för betydelse för pedagoger och barn i förskolan. Detta görs genom att besvara frågorna, ”Hur använder sig pedagoger av fysisk beröring på förskolan?” och ”Hur tänker pedagogerna kring syftet med fysisk beröring?” Det empiriska materialet är insamlat genom kvalitativa intervjuer med fem olika pedagoger.

Det empiriska materialet visade att pedagogerna ser fysisk beröring som en viktig del i deras och barnens vardag på förskolan. Beröringen används av pedagogerna i syfte att bland annat skapa trygghet, lugn, bättre relationer samt att bekräfta barnen. Den beröring som används är beroende på situation och ges på barnens villkor. Resultatet visar även på att många av pedagogerna som har arbetat med planerad beröring, i form av till exempel massage, inte gör det alls eller i mycket liten utsträckning i dagsläget. I analysen har jag valt att se på mitt material ur ett interkulturellt och sociokulturellt synsätt.

Nyckelord : Beröring, förskola, pedagoger, massage, interkulturalitet, sociokulturellt perspektiv

Förord

Tack till alla er som gjort denna uppsats möjlig. Tack för att ni uppriktigt svarat på mina intervjufrågor. Tack för att ni gett mig konstruktiv kritik. Tack för att ni stöttat mig när det varit tungt. Tack för alla hejrop längs med vägen. Tack för att ni trott på mig. Tack!

Innehållsförteckning

Abstract	2
Sammanfattning	3
Förord	3
1 Inledning och problemområde	6
1.1 <i>Läroplanen</i>	6
2 Bakgrund	7
2.1 <i>Beröring Historiskt</i>	7
3 Tidigare forskning	8
3.1 <i>Allmänt om beröring</i>	8
3.2 <i>Beröring och oxytocin</i>	9
3.3 <i>Beröring och kultur</i>	10
3.4 <i>Beröring-vår viktigaste förnimmelse</i>	10
3.5 <i>Stress hos barn och beröring</i>	11
3.6 <i>Massage kan minska aggression</i>	11
3.7 <i>Beröring och kommunikation</i>	12
3.8 <i>Beröring inte alltid uppskattat</i>	13
4 Teoretiska utgångspunkter	13
4.1 <i>Interkulturalitet</i>	13
4.2 <i>Sociokulturellt perspektiv</i>	15
5 Syfte och frågeställning	16
5.1 <i>Syfte</i>	16
5.2 <i>Frågeställning:</i>	16
6 Metod	17
6.1 <i>Urval:</i>	17
6.2 <i>Validitet och reliabilitet</i>	17
6.3 <i>Genomförande</i>	18
6.4 <i>Presentation av pedagoger</i>	19
6.5 <i>Bearbetning</i>	20
6.6 <i>Etik</i>	20
7 Resultatpresentation	21
7.1 <i>Trygghet, lugn och barnens olika behov</i>	22
7.2 <i>Lyhördhet för barnens signaler och olika behov</i>	23
7.3 <i>På barnens villkor och uteslutning</i>	24
7.4 <i>Massage som beröring</i>	25
7.5 <i>Bekräfta</i>	26
7.6 <i>Medvetenhet</i>	27
8 Analys av resultat	28
8.1 <i>Trygghet, lugn och barnens olika behov</i>	28
8.2 <i>Lyhördhet för barnens signaler och olika behov</i>	29
8.3 <i>På barnens villkor och uteslutning</i>	30
8.4 <i>Massage som beröring</i>	31
8.5 <i>Bekräfta</i>	32
8.6 <i>Medvetenhet</i>	32
9 Diskussion och slutsatser	33
9.1 <i>Metoddiskussion</i>	33
9.2 <i>Sammanfattande diskussion /förslag för vidare forskning</i>	34

10	Referenser	36
10.1	<i>Otryckta källor</i>	38
11	Bilagor	39
11.1	<i>Bilaga 1</i>	39
11.2	<i>Bilaga 2</i>	40

1 Inledning och problemområde

Under vår utbildning fick vi en berättelse tagen ur Ylva Ellnebys (1994) bok, *om du inte rör mig så dör jag*, återberättad. Ylva Ellneby är utbildad förskollärare, speciallärare och talpedagog och har över 40 års erfarenhet av att arbeta med barn (Ylva Ellneby u.å.). Pojken, Farech, i Ellnebys (1994) självupplevda berättelse, låg på ett barnhem där många barn hade problem med att behålla vikten trots att de fick tillräckligt med mat. Farech var vid mötet fem månader, vanvårdad, deprimerad och visade inga tecken på någon sorts reaktion. Han var döende. Ellneby bestämde sig för att ta upp pojken och söka kontakt. Efter en lång stund började pojken gråta. Hon upprepade samma sak dagen efter och fick förutom gråt även ett leende. Birgitta Åberg, psykolog, var med Ellneby under besöket på barnhemmet, hon instruerade en flicka som arbetade på barnhemmet i hur hon skulle stimulera pojken. Flickan skulle klappa honom, böja hans armar och ben, tala med honom och fånga hans blick. Farech gick från att vara livlös till att två månader senare vara en nyfiken pojke som tyckte om att ha ögonkontakt. Han hade gått upp i vikt och även vuxit på längden (Ellneby 1994, ss. 12-14). Det var denna berättelse, som visar på hur viktig beröring kan vara för oss människor, min erfarenhet som pedagog samt mitt kommande uppdrag som förskollärare som väckte mitt intresse för ämnet beröring.

Jag har hittat sparsamt med forskning om beröring i ett pedagogiskt sammanhang, vilket ökat min nyfikenhet kring ämnet ytterligare. 2014 fick Maria Hedlin, enligt SVT nyheter, drygt fyra miljoner till sitt tre-åriga projekt som handlar om just beröring i förskolan (Torvinen 2014). Även tidningen *Förskolan* (Förskolan 2014) uppmärksammade den kommande forskningen. Detta tyder på att det finns ett behov av att undersöka fenomenet beröring. Att beröring kan vara ett viktigt ämne beror mycket på de positiva aspekter som beröring kan ha på människan, inte minst på barnen. Med beröring avses i min uppsats all sorts fysisk kontakt så som en hand på axeln, kramar, sitta i knät till taktill stimulans (barnmassage).

1.1 Läroplanen

I läroplanen (Lpfö 98, 2016) står det inte att pedagoger ska beröra barnen, varken hur eller när, men det står att pedagoger ska ge barnen den omsorg barnen behöver. Detta inkluderar då självfallet beröring i olika former. Under rubriken saklighet och allsidighet i läroplanen (Lpfö 98, 2016, s. 5) står det bland annat ”omsorg om det enskilda barnets välbefinnande, trygghet,

utveckling och lärande ska prägla arbetet i förskolan. Hänsyn ska tas till barnens olika förutsättningar”. I de strävandemål som finns står det bland annat att pedagoger ska sträva efter att varje barn ”utvecklar sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för vikten av att värna om sin hälsa och sitt välbefinnande” (Lpfö 98, 2016, s. 9). Beröring på förskolan skulle kunna vara ett sätt att uppnå en del av dessa strävande mål. Att vi ska beröra barnen finns indirekt med i läroplanen i form av omsorg men däremot finns det inga riktlinjer för den beröring som sker.

2 Bakgrund

2.1 Beröring Historiskt

Rekommendationerna för beröring har historiskt sett varit olika. Kulturhistorikern och specialisten inom sinnenas historia, Constance Classen, har skrivit *The book of touch* (2005). I boken finns ett kapitel av Anthony Synnott (Concordia University, u.å.) som är professorn i sociologi och forskare inom bland annat sinnen. Runt ungefär år 2000 var det i USA populärt med klistermärken som hade texten “Har du kramat ditt barn idag?” (Synnott 2005 s. 41). Men det har inte alltid varit självklart att beröra sitt barn. Synnott skriver även att det mellan 1894 och 1943 trycktes en skrift, *The Care and Feeding of Children*, av Dr L.E. Holts (Dr L.E. Holts 1929 se Synnott 2005, s. 41) där Dr. L.E. Holts avråder föräldrar från att leka med sina barn under sex månader. Ju mindre föräldrarna lekte med sitt barn desto bättre påstod han. Att pussa sina barn var även det en sak som Holts avrådde föräldrarna från att göra, eftersom många sjukdomar kunde smitta genom bland annat pussar. En av sjukdomarna barnen kunde bli smittade med var enligt honom bland annat tuberkulos. Om föräldrarna skulle pussa sitt barn överhuvudtaget, skulle de pussa barnet på kinden eller pannan, men även då gällde samma motto, ju mindre beröring desto bättre.

Vidare skriver Synnott (2005, s. 42) att det inte bara var Dr. L.E. Holt som rekommenderade föräldrarna att beröra sina barn så lite som möjligt. En av doktorerna som höll med var Dr. John B. Watson som 1928 skrev i sin skrift *Psychological Care of infant and child* (Dr. John B. Watson 1928 se Synnott 2005 s. 41) att man bland annat aldrig skulle krama, pussa eller låta sitt barn sitta i knät. Han gav fram till 1972 ut skrifter som avrådde föräldrar från att ge sina barn öm beröring (Synnott, 2005).

Att behandla sitt barn enligt ovannämnda doktorers rekommendationer känns för oss idag, enligt Synnott (2005, s. 42), främmande och som ett sätt att negligera sitt barn. Detta anser han visar på hur mycket och hur snabbt synen på beröring har förändrats. En annan förändring han lyfter fram, där vi tydligt kan se att människans syn på beröring har förändrats är att det tidigare förekom fysisk bestraffning på institutioner så som skolan, vilket idag är förbjudet i de flesta länder. Även aga är idag enligt lag förbjudet i många länder (Synnott 2005, ss. 41-42).

3 Tidigare forskning

Jag har tittat på olika varianter av litteratur som handlar om beröring på förskolan. Det har främst varit vetenskapliga artiklar och böcker av olika slag där beröring tas upp i olika sammanhang. De studier som undersökts skiljer sig lite ifrån varandra men har beröring gemensamt. Som tidigare nämnts finns det inte mycket forskning kring beröring och förskolan. Att läsa på om beröring och vad beröring kan ha haft och kan ha för betydelse för oss människor blev mitt första steg. Den tidigare forskning som tas upp i denna uppsats kommer belysas under följande rubriker: allmänt om beröring, beröring och oxytocin, beröring och kultur, beröring-vår viktigaste förnimmelse, stress hos barn och beröring, massage minskar aggression, beröring och kommunikation, beröring inte alltid uppskattad.

3.1 Allmänt om beröring

Kerstin Uvnäs Moberg (Kerstin Uvnäs Moberg, u.å.) är läkare samt professor. Hon har över 30 års erfarenhet och var likaså en av de första som forskade om oxytocinet och dess effekter i interaktionen mellan förälder och barn. I sin bok *Närhetens hormon: oxytocinets roll i relationer* (Uvnäs Moberg 2009, s. 7) skriver hon att beröring och fysisk närhet är för oss människor precis som för däggdjuren ett av våra grundläggande behov. Detta behov har vi genom hela livet. Beröring kan ha en stor betydelse för oss och vårt mående. Genom beröring kan vi skapa trygghet, vi kan visa att vi bryr oss och att någon är betydelsefull (Uvnäs Moberg 2009, s. 7).

Känselsinnet är oerhört viktigt för oss och kan många gånger kompensera när andra sinnen brister. Ett tydligt exempel som Ekengren och Hjerpe (1995, ss. 10-11) skriver om är berättelsen om Helen Keller som blev dövblind när hon var drygt 1,5 år. Vid 7 års ålder fick

Keller en lärarinna, Anne Sullivan, som med hjälp av beröring bokstaverade på hennes hand och lärde henne fingeralfabetet (Ekengren & Hjerpe 1995 s. 10). Helen Keller (Wikipedia 2018) föddes 1880 i Alabama. Hon var författare, aktivist, föreläsare och den första dövblinda som tog en akademisk examen. Hon ägnade sitt liv åt att kämpa för kvinnors, funktionshindrades och arbetarnas rätt i samhället. Sullivan försökte även lära Keller att tala med hjälp av en beprövad metod som innebar att hon skulle röra vid läpparna när andra talar och på så vis genom de uppfattade vibrationerna lära sig tala. Kellers muntliga språk förblev dock otydligt vilket för henne var en besvikelse. Keller avled 1968, hon var då 87 år gammal (Wikipedia 2018).

3.2 Beröring och oxytocin

Huden är vårt största känselorgan. Det är via hudens receptorer som vi kan registrera bland annat beröring. Forskning gjord på bland annat råttor visar att stimuli som aktiverar beröring inte enbart kan framkalla upplevelsen av beröring utan även en känsla av lugn och ro. Ibland kan också en känsla av välbefinnande infinna sig i samband med beröring. Effekterna av beröringen som jag precis nämnt kommer inte lika snabbt som andra effekter, som vid tex. smärta, men de kan stanna kvar längre. När beröringsundersökningen gjordes på råttor använde man den frekvens av beröring som man såg gav mest uttalade effekter. Råttorna som ströks under fem minuter blev mindre känsliga för smärta, mindre rädda, lugnare och mer stillsamma. Förutom de tidigare nämnda effekterna blev råttorna även mer nyfikna och intresserade av varandra. Forskare tror att människan kan påverkas på samma sätt av beröring som råttorna i undersökningen (Uvnäs Moberg 2000, ss. 125-126). Hos människor har man observerat att beröring bland annat kan vara viktigt för barnens tillväxt. Som det framgår i introduktionen till denna uppsats finns det studier från barnhem som visar på att barnen förutom mat även kan behöva beröring för att växa och må bra (Uvnäs Moberg 2000, s. 129). När vi finner lugn och när vi vilar kan vi smälta maten bättre och vi kan bearbeta känslor och intryck. Det är under denna period som vi har chansen att återhämta oss och ladda på depåerna som töms under de perioder då vi är stressade eller utsätts för större utmaningar (Uvnäs Moberg 2000, s. 43).

Kerstin Uvnäs Moberg (2000) skriver om lugn- och rosystemet. Detta system handlar om tillit och nyfikenhet. Lugn- och rosystemet hjälper både kropp och själ att bli lugnare. När lugn- och rosystemet är aktiverat ökar förmågan att lösa problem och man blir mer kreativ.

Lugn- och rosystemet är motsatsen till kamp och flyktsystemet. Dessa två system behöver vara i balans för att vi ska må bra. Vidare skriver Uvnäs Moberg (2000, ss. 16-17) att vi behöver hitta en balans mellan ansträngning och stress (flyktsystemet) samt mellan vila och återhämtning (lugn- och rosystemet).

Flera studier som hon har gjort visar på att lätt beröring frisätter oxytocin i lika stor grad hos både män och kvinnor. Tidigare har oxytocin setts som ett kvinnligt hormon men idag vet man att både kvinnor och män har oxytocin. Beröring är en mycket viktig del i att aktivera lugn- och rosystemet. Att vi gör saker tillsammans är viktigt då vi i sammanhang där vi gör saker ihop ofta berör varandra (Uvnäs Moberg 2000, ss. 24, 33).

3.3 Beröring och kultur

Hur mycket vi berör andra människor fysiskt kan vara kopplat till vad vi har för kulturell bakgrund. I olika delar av världen använder människan sig av olika mycket beröring samt att beröring ges på olika sätt. Som exempel kan nämnas att föräldrar i en del länder bär sina barn nära kroppen och i andra länder hälsar man genom att ge varandra en puss på kinden. Beröring som behandlingsmetod har funnits långt tillbaka i historien och är vanligt förekommande i bland annat den kinesiska medicinen. Hur mycket beröring vi får som barn kan ha betydelse för hur mycket beröring vi kommer använda senare i livet. Både Nissen (2009, s. 30) och Ellneby (1994) anser att man kan bli sjuk och dö vid total avsaknad av beröring.

3.4 Beröring-vår viktigaste förnimmelse

Norman Autton (1990 se Ekengren & Hjerpe 1995, s. 33) menar att beröring i form av mänsklig kontakt är ett behov vi har från den stunden vi föds och genom hela livet. Enligt honom spelar beröring i alla mellanmännsliga relationer en viktig roll. Dr. Matthew Hertenstein (Nissen 2009, s. 30) vid De Pauw University i Greencastle i Indiana gjorde en studie där försökspersonerna skulle bli berörda av främlingar. Försökspersonerna kunde inte se främlingen utan endast känna dennes beröring. Främlingarna fick i uppgift att genom sin beröring försöka förmedla en positiv känsla. Resultatet visade att försökspersonerna med stor precision kunde avgöra vilken känsla främlingarna hade för avsikt att förmedla med sin beröring. Denna undersökning visar på att vi kan förmedla känslor via enbart beröring. Att ha fysisk kontakt har en viktig roll oavsett vilken kultur man har (Autton 1990 se Ekengren &

Hjerppe 1995, s. 16). Beröring behöver inte bara vara viktigt för den enskilda individens hälsa och välbefinnande, det kan även vara viktigt i ett större perspektiv då beröring kan skapa ett positivt samspel oss människor emellan. Det kan i sin tur göra att vi blir positivt inställda till varandra och fientligheten minskar (Uvnäs Moberg 2000, s. 34).

3.5 Stress hos barn och beröring

Ylva Ellneby (1999, s. 32) skriver att stress beskrivs som en process där omgivningens krav ställs mot våra förmågor. Vuxna kan ofta skapa stress hos barn genom att ställa antingen för höga eller felaktiga krav. Förutom orimliga krav från vuxna kan barn bland annat bli stressade av miljöer med hög ljudnivå och av att vistas i stora grupper (Ellneby 1999, s. 16). ”Det är vi vuxna som måste visa barnen på rofyllda alternativ” (Ellneby 1999, s. 19). Det är i samband med vila och avkoppling som vi kan fylla på våra energireserver. Dessa reserver används när vi bland annat utsätts för stress. Som vuxen kan vi många gånger välja vad vi vill utsätta oss för medan barn får anpassa sig efter de vuxnas beslut (Ellneby 1999, ss. 35-36). För ett litet barn kan beröring vara lika viktigt som att få mat och värme. Beröring kan inte endast ha en betydande roll för småbarn, det kan ha en betydande roll för alla människor. Detta då beröring är ett grundläggande behov vi människor har för att må bra. Sverige i jämförelse med andra länder är ett land där man inte berör varandra särskilt mycket. Det kan enligt Ellneby (1999) bero på att vi tidigare trott att ett barn som får mycket beröring kan bli osjälvständigt, men genom beröring kan vi skapa självständiga barn som är trygga och lugna. I barngrupper där man har arbetat med massage har man märkt av positiva effekter av massagen barnen fått. Barnen har bland annat blivit lugnare och hamnat mer sällan i konflikter. Forskning visar även på att beröring gör att stresshormonet kortisol sjunker, detta tack vare att hormonet oxytocin frisätts i samband med beröring (Ellneby 1999, ss. 133-134) Stress kan inte bara påverka barnens inläring och psykiska mående negativt utan stressade barn kan också få kroppsliga symtom så som bland annat magsmärtor och eksem (Ellneby 1999, s. 69).

3.6 Massage kan minska aggression

En annan studie som har gjorts som berör beröring heter *Massage decreases aggression in preschool children: a long-term study* (Von Knorring, Söderberg, Austin & Uvnäs-Moberg, 2008). Författarna har i den studien undersökt effekten av massage på barn med utåtagerande och avvikande beteenden. Studien omfattar 110 barn i åldrarna fyra till fem år. Barnen

delades upp i två grupper. Den ena gruppen bestod av 60 barn vars föräldrar och pedagoger fyllde i ett formulär om barnets beteende tre gånger under undersökningsperioden. I den gruppen fick barnen massage dagligen i fem till tio minuter under vilostunden. Föräldrar och pedagoger till barn i den andra barngruppen som bestod av 50 barn fick även de fylla i ett beteendeformulär tre gånger under undersökningsperioden. Barnen i andra gruppen erbjuds inte massage utan hade istället bokläsning under vilostunden. Alla barnens föräldrar och pedagoger började med att fylla i ett formulär med frågor om deras barns beteende innan behandlingen började. Sedan upprepades samma procedur vid tre månader och vid sex månader. Efter tre månader hade det utåtagerande beteendet hos barnen minskat i båda grupperna, alltså i gruppen med barn som fick massage och i gruppen med barn som inte fick massage. Efter sex månader började minskningen av utåtagerande beteende skilja sig åt i de olika grupperna. Då kunde man nämligen endast se att det skett en betydande minskning i utåtagerande beteende hos gruppen som fått massage. Föräldrarna till barnen som fått massage under sex månader upplevde en minskning i somatiska problem, det vill säga kroppsliga problem. Pedagogerna såg en minskning av sociala problem hos barnen i massagegruppen, även koncentrationssvårigheterna hos barnen i den gruppen minskade, speciellt i hemmet. Barnen som under tolv månader fått massage visade på en kontinuerlig minskning av aggressivt beteende och somatiska problem.

Slutsatsen som denna studie ledde till var att daglig beröring i form av massage i fem till tio minuter kan vara ett sätt att minska aggressivt beteende hos förskolebarn (Von Knorring et al. 2008).

3.7 Beröring och kommunikation

Det finns en studie som gjorts på barn med multipla funktionsnedsättningar där barnen fick tio behandlingar av sina personliga assistenter. Behandlingen, i form av taktil stimulans, alltså beröring, och ett berörande förhållningssätt som innebär att vara trevlig och respektfull, tycktes om av barnen. Studien visar att barnen under behandlingen kunde slappna av och njuta av behandlingen. Effekterna av dessa behandlingar var att barnens och deras personliga assistenters relation förbättrades. Även deras kommunikation ökade. Barnen försökte i större utsträckning än tidigare förmedla vad de tyckte och tänkte, de log mer och sökte mer ögonkontakt än innan behandlingen. Alla barnen försökte även ge sina personliga assistenter massage tillbaka. Behandlingen gav inte bara effekt hos barnen utan även deras personliga assistenter ansåg att de fått en djupare relation till barnen när behandlingen var avslutad.

Barnens och deras personliga assistenter hade efter behandlingen fått en mer kärleksfull relation. Dessa goda effekter av den taktila stimulansen antar man beror på den oxytocinfrisättning som sker vid beröring (Uvnäs Moberg 2009, ss. 146-147).

3.8 Beröring inte alltid uppskattat

Beröring är något som de flesta tycker om men det finns en grupp människor som inte tycker om beröring. Att dessa personer inte tycker om beröring kan bero på olika orsaker. En del kan ha minnen som är kopplade till beröring som är otrevliga, andra kan ha en medfödd oförmåga att ta emot beröring och uppleva att beröring känns obehagligt. I situationer där personer som inte tycker om beröring blir berörda kan detta skapa bland annat stress istället för lugn och ro (Uvnäs Moberg 2009, ss. 143-144).

4 Teoretiska utgångspunkter

I uppsatsen kommer analysen av mitt empiriska material göras utifrån ett interkulturellt perspektiv men även utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Anledningen till att jag valt att utgå ifrån ett interkulturellt perspektiv är dels för att min utbildning har en interkulturell profil, men framför allt för att jag tycker det är viktigt att vi kan möta barnen för de individer de är, vilket stämmer överens med det interkulturella förhållningssättet. Vi bär alla på en kulturell bakgrund vilket kan påverka vårt sätt att se på beröring, därför är det intressant att koppla mitt empiriska material till interkulturalitet. Mitt empiriska material kommer även analyseras utifrån ett sociokulturellt perspektiv då beröring enligt mig är socialt påverkningbart. Hur vi berör varandra kan se olika ut i olika sociala constellationer.

4.1 Interkulturalitet

Pirjo Lahdenperä (2008) som är professor i interkulturell pedagogik och har många års erfarenhet av skolforskningsprojekt definierar ordet interkulturalitet på följande sätt: ”Interkulturalitet som begrepp refererar till ordet inter respektive kultur. Inter betyder växelverkan eller mellanmännisklig interaktion, och kultur i betydelsen att något är kulturellt, dvs. meningssystemet vilka ger ordning och inriktning i människans liv” (Lahdenperä 2008, s. 29). Detta innebär att kultur är ett mångfacetterat begrepp. Kultur kan vara till exempel

etnicitet, religion, tankar eller samhällsklass. Interkulturalitet syftar till interaktionen mellan olika människor med skilda kulturer där ett utbyte av kulturer sker och berikar varandra. För att ett utbyte ska ske krävs ett överskridande mellan kulturerna där både parterna är öppna för den nya kulturen samt kritiskt kan granska sin egen kultur. I detta utbyte av kultur och kunskap som sker behandlar parterna varandra med respekt, tolerans, jämlikhet, demokrati och social rättvisa. För att vi människor ska kunna interagera med ovan nämnda värderingar behöver vi vara öppna för att kritiskt granska oss själva och våga förändra oss (Lahdenperä 2008, ss. 29-31).

Hans Lorentz (2016) fil. dr. i pedagogik, lektor och seniorforskare i kultur- och samhällsvetenskap, har tillsammans med Bosse Bergstedt, professor i pedagogik skrivit boken *Interkulturella perspektiv*. Lorentz och Bergstedt (2016) anser att interkulturalitet för en lärare i praktiken innebär att hen i ett kulturmöte med andra människor ska vara öppen och nyfiken för andras kulturer. Läraren använder sig av ett interkulturellt förhållningssätt i samband med att hen arbetar med barnen i syfte att utveckla deras känsla för samhörighet och solidaritet. Genom interkulturella erfarenheter kan pedagogen växa och utvecklas som människa (Lorentz & Bergstedt 2016, s. 174). En interkulturell pedagogik handlar om att arbeta med olika grupper av barn mot samma mål men på olika sätt och eventuellt även på olika lång tid. Pedagoger utgår från barnens individuella och kulturella förutsättningar (Lorentz 2009, s. 127). Beröring kan kopplas till kultur och därför anser jag att det är viktigt att pedagoger kan ha ett interkulturellt förhållningssätt till barnen på förskolan och deras behov av beröring.

På Södertörns högskola har man tagit fram ett dokument som tydliggör vad lärarutbildningens interkulturella profil innebär. Där står det bland annat att både begreppen kultur och interkulturalitet har många betydelser och då även många användningsområden. Därför fokuserar utbildningen på kritisk granskning och reflektion i tre olika spänningsfält. De tre olika spänningsfälten är spänningsfälten mellan:

- Det universella – partikulära

Det kan till exempel handla om hur en pedagog förhåller sig till ett barn som av någon anledning skiljer sig från sina kamrater. Det universella (barngruppen) mot det partikulära (enskilda barnet)

- Det givna – det konstruerade

Som till exempel distinktioner mellan pojkar och flickor. Är pojkar och flickor olika eller konstruerar vi pojkar och flickor?

- Fostran-frihet

Som till exempel hur pedagogerna förhåller sig till pedagogiskt ansvar och barns inflytande (Södertörns högskola, u.å.)

4.2 Sociokulturellt perspektiv

Roger Säljö (2014) professor i pedagogisk psykologi med en omfattande internationell publicering om lärande och utveckling i ett sociokulturellt/ kulturpsykologiskt perspektiv bakom sig har skrivit boken *Lärande i praktiken- ett sociokulturellt perspektiv*. Där beskriver han att det sociokulturella perspektivet innebär att vi människor lär i samspelet med andra människor. Det vi har lärt oss från våra möten med andra människor blir sedan en del av oss och i hur vi senare i livet handlar. Kunskap är alltså enligt det sociokulturella perspektivet inte något vi endast införskaffar när vi går i skolan utan inläringen sker konstant i mötet med andra människor. Vi lär i alla sammanhang där det sker en interaktion människor emellan. Många grundläggande färdigheter lär vi oss i mötet med bland annat familj och vänner. Säljö (2014) definition av kultur: ”[...]kulturen är något som skapats av människor och som finns mellan människan och omvärlden” (Säljö 2014, s. 30) Det vi lär oss är sådant som vi tar med oss från sociala situationer och sedan använder oss av i framtiden (Säljö 2014, ss. 9-13). Om vi ser på beröring ur detta perspektiv kan vi eventuellt finna förståelse i varför ett specifikt barn använder beröring i ett visst sammanhang medan ett annat barn kanske inte gör det.

Vårt sätt att handla är en produkt av vår kunskap som vi fått genom erfarenheter i sociala sammanhang. Vi föds in i familjer med olika kunskaper och förutsättningar vilket skapar en mångfald i kulturer. Dessa kulturer gör oss till de individer vi blir. Mångfalden i kulturer gör även att vi ganska tidigt i våra liv får olika förutsättningar för vad vi lär oss. Även vad som förväntas av oss skiljer sig åt mellan olika kulturer. Säljö (2014) skriver att Vygotski (1978 se Säljö 2014, ss. 35-36) anser att individens utveckling sker i två grader. Dels sker utvecklingen i en biologisk mognad och dels sker utvecklingen i ett växelspel mellan biologiska förutsättningar och barnens behov av kontakt med andra människor (Säljö 2014, ss. 34-36). Fredriksen som är förste amanuens vid fakulteten för humaniora och utbildningsvetenskap anser att verbal språklig interaktion har en viktig roll i den sociokulturella synen av lärandet,

då språket är ett redskap för reflektion. Att använda ett nyanserat språk som pedagog ger barnen möjlighet att utöka sitt ordförråd (Fredriksen 2015, s. 263). Språket är viktigt enligt mig i samband med beröring då vi genom det kan tala om ifall vi vill bli berörda och i sådant fall hur. Vi kan även reflektera över den sortens beröring vi ger och får, på så sätt kan vi lära oss vad vi har för olika behov och preferenser.

Frida Aroseus (2013) är förstelärare på gymnasienivå och har bland annat läst 105 högskolepoäng i psykologi. Enligt henne lär vi oss i mötet med andra men även andra lär i mötet med oss. Vi är en del i den sociala interaktionen, en del av samhället vi lever i och skapar. Detta innebär att vi, för att finna förståelse för en individ, behöver titta på hela strukturen. ”Att studera enskilda människor i ett samhälle vore som att studera en vattendroppe och sedan tro att man vet hur havet betar sig” (Aroseus 2013).

5 Syfte och frågeställning

5.1 Syfte

Utifrån det som tidigare skrivits om hur viktig beröringen har visat sig kunna vara för människan har jag valt att undersöka beröring på förskolan. Syftet är att undersöka vad fysisk beröring har för betydelse för pedagoger och barn i förskolan. Undersökningen görs med utgångspunkt från pedagogerna och två teoretiska perspektiv, nämligen det interkulturella perspektivet och det sociokulturella perspektivet. I uppsatsen har en del medvetna avgränsningar gjorts för att de saknar relevans för pedagoger samt för att avgränsa uppsatsens omfattning. Att avgränsa uppsatsen har inneburit att beröring i ett medicinskt sammanhang endast tas upp ytligt samt att beröring i samband med barn som har särskilda behov tas upp i liten utsträckning.

5.2 Frågeställning:

- Hur använder sig pedagogerna av fysisk beröring på förskolan?
- Hur tänker pedagogerna kring syftet med fysisk beröring?

6 Metod

Här kommer en redogörelse för vilka metoder som valts samt varför just dessa metoder har varit lämpliga för denna uppsats. Det empiriska material som har samlats in består av fem kvalitativa intervjuer med verksamma pedagoger. Fyra av intervjuerna har varit fysiska intervjuer, alltså intervjuer där jag och den berörda pedagogen bokat in ett möte för intervju. Den femte pedagogen som intervjuats har fått frågorna mailade till sig. Hon har sedan svarat på frågorna och sänt mig sina svar på mailen. Mina intervjuer har varit av den kvalitativa sorten då syftet är att införskaffa mig en förståelse för pedagogernas uppfattningar och erfarenheter kring beröring på förskolan.

6.1 Urval:

Urvalet av pedagoger har främst skett genom att jag kontaktade en biträdande chef för en förskole-enhet. Brev om informerat samtycke sändes till biträdande chefen som i sin tur hjälpte mig att sända brevet vidare till en del pedagoger. De pedagoger som var intresserade kontaktade mig sedan via mail. En av pedagogerna som intervjuades arbetade dock inte inom den förskole-enheten. Den pedagogen kontaktade jag då hon vid ett tillfälle visat intresse för min uppsats. Urvalet av pedagoger har förutom den pedagog som jag själv kontaktade skett från min sida slumpmässigt. Däremot har jag haft två kriterier, nämligen att pedagogerna som ska intervjuas är verksamma och att de ska kunna delta i intervjun inom cirka två veckors tid. Mitt urval av pedagoger har dock geografiskt sett blivit begränsat till endast en kommun vilket kan ha påverkat resultatet.

6.2 Validitet och reliabilitet

Runa Patel och Bo Davidson har båda lång erfarenhet av undervisning i forskningsmetodik. Tillsammans har de skrivit boken *Forskningsmetodikens grunder* (2011). För att en uppsats ska hålla god validitet behöver vi veta att vi undersöker det vi verkligen avser att undersöka (Patel & Davidson 2011, s. 102). Denna uppsats håller enligt mig en god validitet då det som varit relevant för mitt syfte har undersökts. Validitet används i en kvalitativ studie annorlunda än i en kvantitativ studie. I en kvalitativ studie står validiteten för ambitionen att tolka och förstå samt upptäcka företeelser (Patel & Davidson 2011, s. 105). Reliabilitet i en undersökning syftar till hur tillförlitlig en undersökning är. Vad som är god reliabilitet skiljer

sig beroende på om en undersökning är kvalitativ eller kvantitativ. I en kvantitativ studie är reliabiliteten enklare att mäta då man i en sådan undersökning eftersöker samma svar om man ställer en fråga flera gånger. Medans reliabiliteten i en kvalitativ undersökning inte påverkas av att man får olika svar på samma fråga då personen kan ha ändat uppfattning. Validitet och reliabilitet går in i varandra i den kvalitativa studien vilket gör att man sällan talar om reliabilitet utan validitet får istället en bredare innebörd i den kvalitativa studien. För att en kvalitativ studie ska ha en god validitet krävs det att hela processen genomsyras av en god validitet (Patel & Davidson 2011, ss. 105-106). Ytterligare en orsak till att jag anser att min undersökning håller en god validitet är att min erfarenhet som pedagog varit till stor hjälp vid utformandet av bland annat intervjufrågorna. Trots att jag anser att mina intervjuer är relevanta för min undersökning är de inte allmängiltiga men kan säkert vara till hjälp i liknande undersökningar.

6.3 Genomförande

Intervjuerna har varit av den kvalitativa sorten. Detta för att kunna ge mina intervjupersoner möjlighet att själva kunna uttrycka sina tankar kring beröring i egna ord (Patel & Davidson 2011, s. 81). Att göra kvalitativa intervjuer har gett mig möjligheten att ställa följdfrågor samt be mina intervjupersoner att vidareutveckla sina svar, för att på så vis få ett djupare svar som gör att jag har större möjlighet att få en förståelse för hur mina intervjupersoner tänker. Under intervjuerna har en intervjumall med frågor funnits till hands. Denna har dock inte följts slaviskt utan jag har valt att låta mina intervjupersoner berätta fritt.

Intervjuerna gjordes på fem olika förskolor och bestod av fyra fysiska intervjuer samt en intervju via mail. Pedagogerna som har intervjuats har främst varit förskollärare, fyra är förskollärare och en är barnskötare. Steinar Kvale, professor i pedagogisk psykologi och Svend Brinkmann, professor med inriktning mot psykologi och kvalitativ metod skriver i sin bok *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2009) att det finns många olika sätt att registrera en intervju. Mina fysiska intervjuer har jag valt att registrera på det sätt som Kvale och Brinkmann (2009, s. 194) skriver är det vanligaste sättet att registrera en intervju, nämligen att spela in intervjuerna. De skriver även att de anser att registrering av intervjuer genom inspelning ger större frihet vilket i sin tur gör att den som intervjuar kan fokusera på ämnet. Samt att en inspelning ger möjlighet att återvända till intervjun för omlyssning obegränsat med tillfällen (Kvale & Brinkmann 2009, ss. 194- 195).

Inspelningarna har gjorts med hjälp av min mobiltelefon där jag har en diktafon app. Alla pedagoger som deltagit fysiskt har innan intervjun fått informationen om att jag önskat att

spela in intervjun. Ingen intervju har påbörjats utan att ett godkännande av inspelningen skett. Intervjuerna har varit mellan 26 minuter och 33 minuter vardera och har totalt uppgått till drygt 120 minuter. Efter varje intervju har intervjuerna blivit lyssnade på två till tre gånger. Detta har gjorts för att se om det varit möjligt att hitta återkommande teman i intervjuerna. Efter att jag lyssnat på intervjuerna, vilket gjorts allteftersom intervjuerna blivit klara, har jag transkriberat och analyserat dem löpande. Sedan har materialet delats upp i temaområden för att det ska bli enklare att se mönstret mellan mina olika intervjupersoner.

När jag citerat mina intervjupersoner har jag inte ändrat på ordval eller meningsuppbyggnad, däremot har jag valt att inte skriva med läten som ”eh”. Att det blev kvalitativa intervjuer beror på att jag ansett att det varit den bästa metoden för att uppnå mitt syfte som är att undersöka vad fysisk beröring har för betydelse för pedagoger och barn i förskolan.

6.4 Presentation av pedagoger

I det här avsnittet presenteras pedagogerna som blivit intervjuade. Fyra av de intervjuade pedagoger arbetar med barn från tre till fem år i dagsläget och en pedagog arbetar med barn i åldrarna ett till två år. I intervjuerna har dock pedagogerna svarat utifrån både hur de arbetar idag men även utifrån gamla erfarenheter som pedagoger. Sammansättningen av barn samt vilken samhällsklass de tillhör har varit likvärdig i de barngrupper där de intervjuade pedagogerna arbetar. Pedagogerna som intervjuats presenteras med fiktiva namn. Det är intervjuerna med dessa pedagoger som utgör mitt empiriska material till denna studie.

- Emma är 34 år och är utbildad förskollärare. Hon har arbetat inom barnomsorgen i cirka 10 år.
- Ann är 38 år och är utbildad förskollärare. Hon har arbetat inom barnomsorgen i cirka 20 år
- Karin är 45 år och är utbildad förskollärare. Hon har arbetat inom barnomsorgen i cirka 21 år.
- Maria är 54 år och är utbildad förskollärare. Hon har arbetat inom barnomsorgen cirka 8 år
- Sara är 60 år och är utbildad barnskötare. Hon har arbetat inom barnomsorgen i cirka 34 år

6.5 Bearbetning

Bearbetningen av materialet som samlats in har skett kontinuerligt. Varje intervju som spelats in med hjälp av en diktafon har lyssnats på för att eventuellt hitta återkommande teman. Intervjuerna har sedan kontinuerligt transkriberats, för att efter transkriptionen återigen försöka hitta återkommande mönster i intervjuerna. Enligt Patel och Davidson (2011, s. 107) är transkribering av intervjuer vanligt förekommande i kvalitativa studier. De skriver att det är viktigt att skriva precis så som det sägs, även om det kanske är frestande att ändra, eftersom det kan förekomma ofullständiga meningar i intervjun. Även sådant som inte har varit återkommande i de olika intervjuerna har varit av intresse att hitta. Att föra samman svar från flera intervjuer för att understödja en tolkning som jag försökt göra med teman, är något Patel och Davidson (2011, s.108) nämner att man kan göra. Under processen har jag haft löpande kontakt med de intervjupersoner som har velat lägga till, ta bort eller göra några andra ändringar efter sina intervjuer. I samband med detta har bearbetning av texten i den mån det behövts gjorts. När materialet har bearbetats har mitt syfte och mina frågeställningar varit i fokus.

6.6 Etik

I det här avsnittet kommer en redogörelse för vilka de fyra huvudkraven inom forskning är samt för hur jag gjort för att uppfylla kraven. De fyra huvudkraven är följande: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. (Vetenskapsrådet u.å.)

Informationskravet handlar bland annat om att deltagarna ska få information om syftet med undersökningen samt att de ska informeras om deras uppgift och deras villkor i samband med deltagandet. Detta krav har jag uppfyllt då jag skickat denna information i ett samtyckesbrev till deltagarna. I brevet stod syftet för undersökningen med men även att jag önskar spela in vår intervju samt att man har rätt att avbryta sitt deltagande när som helst under processen. Innan intervjuerna har påbörjats har jag återigen nämnt syftet med undersökningen och frågat om denne tillåter att intervjun spelas in. Deltagaren har även återigen fått information om dennes rätt att sluta medverka om de så önskar.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna godkänner sin medverkan i undersökningen. I de fall där barn är med i undersökningen behöver vårdnadshavare godkänna barnets medverkan. Deltagarna har rätt att själva bestämma under vilka villkor de vill delta och de ska kunna avbryta sitt deltagande när som helst utan att det medför några negativa följder för dem (Vetenskapsrådet u.å., ss. 9-10). I mitt fall har endast pedagoger intervjuats, därav har samtycket skett muntligt. Pedagogerna har, som jag nämnt ovan, innan intervjun, även fått godkänna att intervjun spelas in. Deltagarna har även fått tagit bort/ändrat eller lagt till under processens gång. Detta har skett främst via mail. Förutom samtycke i samband med intervjuerna har mina deltagare även godkänt citaten från deras intervjuer som finns med i denna uppsats.

Konfidentialitetskravet innehåller krav på att all privat data ska behandlas konfidentiellt. Att privat data behandlas konfidentiellt innebär att uppgifter som kan härledas till deltagarna inte får avslöjas (Kvale & Brinkmann 2009, s. 88).

Deltagarna har i min uppsats fått fiktiva namn samt att sådan information som eventuellt kan avslöja deras identitet har tagits bort. Detta har gjorts för att skydda deltagarnas identitet i största möjliga mån.

Nyttjandekravet innebär att uppgifterna som deltagarna delgivit mig i undersökningen endast får användas för forskningsändamålet. Detta krav uppfylls i och med att alla uppgifter som samlats inför denna uppsats endast kommer användas i denna uppsats.

7 Resultatpresentation

I den här delen kommer jag redogöra för resultatet från mina intervjuer. Resultatet presenteras med hjälp av rubriker. Rubrikerna är valda utifrån det som varit återkommande i intervjuerna med de olika pedagogerna. De rubriker som valts för att redogöra för intervjuernas resultat är följande: Trygghet, lugn och barnens olika behov, Lyhördhet för barnens signaler & olika behov, På barnens villkor och uteslutning, Massage som beröring, Bekräfta samt rubriken Medvetenhet.

7.1 Trygghet, lugn och barnens olika behov

Att skapa trygghet och lugn med hjälp av beröring är något som alla pedagoger har nämnt under mina intervjuer. De nämner även att behovet av beröring ser olika ut för olika barn. Maria är en av pedagogerna som nämner att barnen har olika behov av beröring. Hon nämner att det är viktigt för henne att beröra alla barn men att det finns de barn som har ett större behov av beröring i form av att till exempel sitta i knät. Maria anser att det behöver finnas en balans även där. Hon säger att barnen är observanta och att hon inte vill att något barn ska känna att hon berör någon mer än någon annan. Samtidigt nämner hon att om något barn vill komma och sitta i knät för att läsa bok så får hen det. Och att om det är fler barn som vill sitta i knät när hon läser bok så får några sitta bredvid. Hon försöker tillmötesgå de olika barnens behov av beröring men nämner vikten av att det inte alltid är samma barn som får beröring. Detta då hon inte vill att barnen ska tro att hon favoriserar något barn.

Emma nämner att huvudsyftet med beröring på förskolan är att hon vill skapa en lugn och trygg grupp. Såhär säger hon:

Ja alltså det är väl att, alltså att det ska bli lugnt. Lugnare med hjälp av fysisk beröring. Att, att det ska bli, alltså det har vi fokuserat på också lugn, en lugn och trygg grupp och båda dem två sakerna gör ju, alltså hjälper ju fysisk beröring till med. (Emma)

Under intervjun återkommer Emma vid flera tillfällen till att det är viktigt att bemöta barnens behov av fysisk beröring, i en del fall uttalar hon att det är för att skapa lugn och trygghet hos barnen. Då barngruppen på Emmas avdelning är stor anser hon att det är viktigt med lugn för barnen. När barnen ska varva ner sätter de sig och till exempel läser en bok. Då kan något barn sitta i knät. Även Karin nämner att hon använder beröring för att skapa trygghet. Hon svarar bland annat så här på frågan, beskriv vilken form av fysisk beröring du använder? ” Det kan vara hand på ryggen vid samling eller matstund, beröring för att hjälpa till att somna, sitta i famnen för trygghet, tröst eller för att morna sig” (Karin). Gemensamt för samtliga pedagoger som intervjuats är att de påtalar barnens olikheter och vikten av att respektera dessa. Pedagogerna anser att det är viktigt att som pedagog kunna se och bemöta de olika barnens behov av beröring. Alla pedagoger är ense om att beröring är en stor och viktig del i deras arbete och att alla barns behov behöver tillgodoses.

7.2 Lyhördhet för barnens signaler och olika behov

Pedagogerna berättade att för att de ska kunna arbeta med beröring utifrån barnens villkor är det viktigt att de är lyhörda för barnens signaler när de använder sig av beröring. Pedagogerna nämner barnens olika behov av beröring och några av pedagogerna hänvisar även till sig själva.

Beröring är något som finns i större delen av barnens och pedagogernas dag, konstaterar mina intervjupersoner. De nämner att de genom sin erfarenhet med barnen har lärt sig vad som är accepterat och inte är accepterat för de olika barnen. Pedagogerna kan använda beröring för att till exempel trösta barnen när de är ledsna, men även här nämner de att alla barn inte vill bli tröstade med beröring. Sara berättar om ett barn som hon har haft i sin barngrupp som inte ville bli tröstad när hen var ledsen. Det barnet ville vara ifred när hen var ledsen, beröring var inte aktuellt som ett sätt att trösta i hens fall. Även Maria berättar om att hon lärt sig att ett av barnen i barngruppen inte vill ha eller är mottaglig för fysisk beröring när barnet är argt. När hen blir argt väntar Maria och finns tillgänglig för när barnet vill ha någon sorts beröring, vilket hen oftast vill ha när hen lugnat ner sig.

Sara och Marias berättelser visar på att situationer när de i vanliga fall ser beröring som en självklarhet kan vara sådana situationer när beröring inte är välkommet, därför måste de vara lyhörda och läsa av varje enskilt barn.

I intervjuerna framkom det även att en del barn inte verbalt säger nej, men att de genom sitt kroppsspråk visar att de inte vill ha beröring, och att det då, på grund av att barnen inte verbalt uttalar ett nej, är viktigt att pedagoger är lyhörda för hur barnen reagerar när de blir berörda. En av pedagogerna nämner att hon vid något tillfälle när hon känt sig osäker på barnets signaler, frågat barnet om hen tyckte att det kändes bra att hon la sin hand på barnet. Som tidigare nämnts har pedagogerna lyft barnens olikheter. Då barnen är olika och vill ha beröring på olika sätt lyfter fyra av pedagogerna vikten av att erbjuda alternativa sätt till beröring. Sådär säger pedagogerna om alternativa metoder för beröring. ”Alla är olika och vill bli behandlade olika. Respekt för olikheter. Därför måste olika former av fysisk kontakt finnas under hela dagen.” skriver Karin. Ann berättar att hon ibland använder sig av redskap så som till exempel bollar och sandpåsar. ” om man inte vill få handflatan på någon så kanske

det är skönt med en boll emellan” säger hon. Sara lyfter en annan faktor som gör att hon tycker det är viktigt att barnen får beröring på förskolan. Så här säger hon:

Alltså man vet inte heller hur mycket beröring barnen får hemma. Man vet inte hur de har det hemma och de vistas väldigt länge på förskolan. Så kanske är det något barn som inte får så mycket beröring och närhet hemma, då får de det på förskolan. (Sara)

Hon nämner också att det är viktigt att de barn som inte vill ha beröring ändå blir erbjudna beröring eftersom barnen även behöver lära sig att ta emot beröring. Men självklart ska beröringen ske på barnens villkor, säger hon.

7.3 På barnens villkor och uteslutning

Under mina intervjuer var det fyra av pedagogerna som lyfte att vi idag är mer medvetna om hur vi berör barnen. Alla pedagoger har under intervjuerna varit noga med att gång på gång poängtera att beröringen som ges måste ske på barnens villkor. Det är barnen som bestämmer om de vill ha beröring och på vilket sätt de vill ha beröring, om de vill ha en kram, sitta i knät vid bokläsning eller kanske hålla handen. Pedagogerna säger att beröring på barnens villkor är ett sätt att visa barnen respekt. Både Ann och Maria lyfter att de ibland upplever beröring som svårt. Detta nämner de i samband med situationer då barn inte vill beröra andra barn. Maria berättar om en sådan situation, så här säger hon:

/.../när vi började prata om promenaden där, så vet jag att det var en gång två barn som skulle hålla i varandra i handen. Och den ena ville inte hålla i den andra i handen. Och då. Man kan aldrig tvinga barn att hålla varandra i handen men det blir problematiskt om det är en form av uteslutning/.../ om ett barn kan hålla andra barn i handen då kan den hålla det där barnet också i handen. Men man får vara lyhörd för att ingen. Sånt där måste man känna in så att man inte utsätter någon för att känna sig kränkt eller utesluten på det viset. (Maria)

En annan aspekt som pedagogerna lyfter och som kan skapa utanförskap är om barnen själva har svårt att ta emot beröring. Alla pedagoger är överens om att beröring ska ske på barnens villkor, men att det ska ske på barnens villkor innebär inte att all sorts beröring är accepterad

hos alla. Både Sara och Ann nämner att de har sina personliga gränser för vilken typ av beröring de tycker känns accepterad och inte. Ann berättar om ett barn som gärna vill stoppa in handen innanför tröjärmen på henne när hen ska sova och det tycker hon känns acceptabelt. Däremot säger hon nej om barnet försöker lyfta tröjan vid magen eller ryggen då hon inte känner sig bekväm med det. Även Sara berättar om vart hennes personliga gränser går. Så här säger hon:

Det är kramar och man klappar och man får sitta i famnen eller stryker lite i håret och så. Men sen kan jag tycka så här, pussar och så. Det. Det tycker jag. Det är föräldrarna, där alltså. Jag gör i alla fall inte det för jag tycker det är liksom föräldrar. /.../ Min gräns går ju där. Man kan visa det på ett annat sätt och så. Jag tycker det är när man har närmare relation till barnen så pussas man. (Sara)

Ann och Sara lyfter i och med ovan nämnda uttalanden att beröring mellan barn och pedagog sker på bägges villkor. Pedagogerna visar alltså tydligt att det finns regler för vilken sorts beröring som är accepterad och inte.

7.4 Massage som beröring

Tre av pedagogerna jag intervjuat har gått på en massagekurs för barn. Alla pedagoger har använt sig av massage som beröring någon gång. En del har använt det mycket i perioder och andra mindre. Dock är det endast en av de intervjuade pedagogerna som använder massage i dagsläget. Pedagogerna som gått på massagekurs berättade att de i massagekursen fick lära sig att visa barnen respekt genom att alltid fråga barnet om hen ska bli masserat om man får lov att massera hen. Detta berättar pedagogerna att de sedan i sin tur lärt barnen. Det barnet som vill ha massage får även tala om vart hen vill bli masserad. Genom att barnen ställer dessa frågor till varandra menar pedagogerna på att barnen lär sig att respektera varandra och sätta ord på vad de vill och inte. Pedagogerna nämner även att barnen får lära sig att beröra varandra efter var och ens villkor i samband med massage. Detta lär barnen sig då de sätter ord på hur de vill ha massage. ”Det någon tycker gör ont kan för en annan vara skönt” säger Ann. Ann beskriver i intervjun att hon använde sig av beröring i form av massage när hon hade en barngrupp med många stjärnor som hon uttrycker det.

Så hade vi ganska många såna som hade det svårt att sitta still eller vad man ska säga. Alltså det här, att man ah är lite överallt och behöver en vuxens tydlighet. Och då använde vi mycket av massage. Att faktiskt få det här positiva, beröringen. Dom slogs väldigt mycket, använde hårda tag. Och då, då var det så att då körde vi mycket med det här att man skulle sitta framför nån, man skulle fråga sin kompis, man respekterade om nån sa nej och allt sånt. Och det uppskattade de faktiskt.

(Ann)

Vidare berättar Ann att beröringen i form av massage fick, framförallt de barn som hon benämner som stjärnor, att bli lugnare och slås mindre. Ann är inte den enda utav mina intervjupersoner som uttrycker att hon aktivt arbetat med beröring i form av massage. Även Sara berättar att hon under en period tillsammans med sina kollegor valde att dela upp barngruppen i två någorlunda jämnstora grupper, där den ena gruppen fick massage på vilostunden och den andra halvan fick lyssna på en bok. Barnen fick vara med och påverka vilken grupp de skulle hamna i. Pedagogernas tanke var att grupperna efter ett tag skulle byta aktivitet, men när halva terminen gått och det var dags att byta, berättar Sara att inget barn ville avstå sin dagliga beröring i form av massage. Karin berättar att hennes erfarenhet är att massage hjälper barnen som det kryper i kroppen på att få bort krypet. ”Massagen hjälper dem att koppla av”, säger hon. Några av effekterna som mina intervjupersoner har nämnt i samband med att de arbetat med massage, är att barnen har blivit lugnare, bättre på att hantera konflikter och att de lärt sig att lyssna och respektera varandras olikheter.

7.5 Bekräfta

Alla pedagoger jag intervjuat nämner någon gång under intervjun att de använder beröring för att visa barnen att de har sett dem. Emma, Ann och Maria berättar hur de uppmärksammar barnen på att de har sett dem genom beröring på liknande sätt. Alla tre berör barnen i samband med att de till exempel hälsar. Så här säger Maria:

Jag brukar gå in och säga god morgon till varje barn enskilt. De kommer lite. Och då kanske jag liksom på något vis lägger handen lite på axeln och böjer mig så här och säger god morgon! För ibland när man bara säger god morgon så är de så inne i sitt och så märker de inte riktigt. Utan för att säkerhetsställa att de ser mig och att de ser att jag har sett dem så kanske jag håller dem på axeln eller lite på ryggen, eller så lite lätt och säger god morgon (Maria)

Pedagogerna anser att beröringen är en viktig del i att få barnen att känna sig sedda och betydelsefulla. En av pedagogerna nämner att barnen någon gång under dagen ska känna att hen blivit sedd. Emma lyfter även vikten av att bekräfta de barn som behöver det lite extra. Hon berättar att de barnen oftast får ganska mycket negativ uppmärksamhet och att det då är viktigt att de även får positiv uppmärksamhet. Så här säger hon:

/.../ Jag tror också att de, mycket igen de här barnen som behöver lite extra. Som är lite livliga, kanske har en diagnos. Att det är jätteviktigt att man tycker om dem. Att man visar, jag tycker om dig fast du nu gör så här som kanske inte är det bästa vad du gör. Men att man genom beröring visar att jag tycker om dig! (Sara)

Tre av pedagogerna nämner också att beröring är viktigt när de ska knyta an till en del barn. De berättar om sina erfarenheter med bland annat barn som haft diagnoser där beröring har varit en mycket viktig del i att knyta an till varandra. Genom beröringen har de lyckats få en annan relation än de tidigare haft till barnen. Beröringen är viktig men den är inte allt, det handlar även om kroppsspråk, tonläge, ögonkontakt och så vidare säger en av pedagogerna.

7.6 Medvetenhet

Fyra av pedagogerna lyfter dels att barnen idag är mer medvetna men även att de själva är mer medvetna om hur och när de ger fysisk beröring. Respekt är i alla intervjuer ett viktigt återkommande ord. Två av pedagogerna har lyft att fokus kring barnens rätt till sin kropp och beröring i ett negativt sammanhang har påverkat deras sätt att tänka. Ann nämner att tanken på hur beröringen hon ger barnen kan uppfattas, dyker upp ibland och att hon kan känna viss rädsla för att beröringen hon i all välmening ger ska missuppfattas på något sätt. Detta trots att hon är mycket mån om att beröringen sker på barnets villkor. Beröring ser hon, precis som alla andra jag intervjuat, som en viktig del i en pedagogs vardag med barnen. Så här säger hon: ”Tyvärr så ser jag väl förminskning, att man inte jobbar på samma sätt kanske [...] Man får inte ta bort det helt för det är på något sätt i vår natur att, att faktiskt beröra någon [...]” (Ann)

Ann är inte ensam om att se en minskning i hur mycket beröring man använder. Även Sara, som arbetat inom barnomsorgen i cirka 34 år, nämner under intervjun att hon tycker att det skett en minskning i hur mycket pedagoger berör barnen. Hon berättar att när hon började arbeta var det större fokus på omvårdnad, men i takt med att läroplanen för förskolan kom ändrades fokus och det blev mindre beröring. Nu ligger fokus på barnens lärande. En annan

pedagog lyfter att hon tycker att det är bra att vi idag är mer medvetna och att det finns någon sorts säkerhetstänk. Hon nämner att det bland annat är insyn in till skötrummet på hennes arbetsplats, vilket gör att pedagogerna har bra uppsikt över varandra. Detta tycker hon känns skönt då hon anser att det är en säkerhet för alla inblandade parter eftersom man inte behöver oroa sig för att bli misstänkt på något sätt. Pedagogerna är även medvetna om att deras olika inställning till beröring samt deras kulturella bakgrund påverkar hur de själva är. En av pedagogerna nämner att hon är medveten om att hon är en fysisk person, alltså en person som ofta ger fysisk beröring, dock sker detta på barnens villkor. Hon berättar att beröring har varit något som hon varit uppvuxen med. Som barn fick hon ofta kramar och hon berättar att hon tror att det har påverkat hennes sätt att vara som vuxen.

8 Analys av resultat

I det här avsnittet kommer resultatet av min samlade empiri analyseras. Jag kommer även att analysera mitt material ur både ett interkulturellt perspektiv och ett sociokulturellt perspektiv. De rubriker som använts under delen resultatpresentation kommer att återkomma i denna del av uppsatsen. Följande rubriker kommer alltså att behandlas; Trygghet, lugn och barnens behov, Lyhördhet för barnens signaler och olika behov, På barnens villkor och uteslutning, Massage som beröring, Bekräfta och i slutet rubriken Medvetenhet.

8.1 Trygghet, lugn och barnens olika behov

Att beröring är en viktig och betydelsefull del i en pedagogs vardag rådde det ingen tvekan om hos de intervjuade pedagogerna. Fysisk kontakt med barnen hör dagen till. Att beröringen är betydelsefull styrker Kerstin Uvnäs Moberg (2009, s. 7).

Pedagogerna nämner även att barnen har olika behov av både hur mycket beröring de behöver men även på vilket sätt. En del barn vill ha mycket beröring och kommer gärna och sätter sig i knät när pedagogerna ska läsa en bok, medan andra barn i princip aldrig vill göra det.

Beröring är något som ska ske på både barnens villkor och på pedagogernas villkor. Det är viktigt att det finns en ömsesidig respekt mellan alla parter. Att barn och pedagoger har behov av beröring på olika sätt och i olika utsträckning skulle kunna förklaras med det som Nissen (2009) har skrivit i den danska tidskriften, Fysioterapeuten, nämligen att hur mycket vi berör andra människor kan vara kopplat till vad vi är vana vid, vår kulturella bakgrund. Ett barn

som är van vid beröring kommer med stor sannolikhet både vilja ha och ge mer beröring längre fram i livet än vad ett barn som inte är van vid beröring förmodligen kommer vilja göra.

Detta skulle även kunna förklaras ur ett sociokulturellt perspektiv. Då den sociokulturella teorin visar på att vi lär i samspel med andra människor. De lyfter även att mycket av de grundläggande kunskaper vi har kommer från bland annat vår familj. Det vi lär oss är sådant som vi tar med oss från sociala situationer och sedan använder oss av i framtiden (Säljö 2014). Har barnen då sett hur bland annat föräldrarna berör dem så lär de sig att beröra, men de lär sig även hur de gillar att bli berörda och hur de inte gillar att bli berörda. Detta kan självfallet skapa problem om något barn lär sig att fel sorts beröring är accepterat, detta gör att det blir viktigt att pedagogerna är lyhörda och observanta. Pedagogerna säger att barnen har olika behov, vilket motiverar vikten av ett interkulturellt förhållningssätt, genom vilket pedagogerna och barn kan lära sig mer om varandras kulturella bakgrund.

Beröring används av pedagogerna för att bland annat skapa en lugn och trygg miljö. Att man kan skapa lugn och trygghet med beröring, stämmer överens med forskningen som visar på att vi genom beröring frigör oxytocin som i sin tur aktiverar lugn- och rosystemet. Detta system gör att både kropp och själ kan bli lugnare. Att pedagogerna väljer att använda just beröring för att skapa lugn är klokt, eftersom huden är vårt största känselorgan (Uvnäs Moberg 2000). En av pedagogerna hänvisar till att skapandet av en lugn grupp är viktigt då hennes barngrupp är stor. Pedagogen nämner i samband med detta inte stress hos barnen, men enligt Ellneby (1999) kan stora barngrupper och hög ljudnivå vara faktorer som gör barnen stressade.

8.2 Lyhördhet för barnens signaler och olika behov

Pedagogerna lyfter allas olikheter, både barnens olikheter och olikheter pedagoger emellan. Alla är olika och alla vill bli bemötta på olika sätt. Ett ledset barn till exempel, vill nödvändigtvis inte bli tröstad med beröring, berättar en av pedagogerna, därför är det viktigt att vara lyhörd. För att vara lyhörd för andras sätt att tänka och handla behöver pedagogerna ha ett interkulturellt förhållningssätt och granska sig själva och sin kultur. Pedagogerna nämner inte själva interkulturalitet, men när de förklarar hur de arbetar överensstämmer deras sätt att arbeta med förklaringen som Lahdenperä (2008, ss. 29-30) ger om interkulturalitet, nämligen att interkulturalitet handlar om att göra ett överskridande mellan kulturer där vi är

öppna för den nya kulturen vi möter. Detta innebär även att vi behöver ha ett kritiskt förhållningssätt till vår egen kultur.

I samband med att pedagogerna lyfter allas olikheter, lyfter de även respekt för varandras olikheter, vilket även det är i linje med ett interkulturellt förhållningsätt. De tar även upp att det är viktigt att erbjuda alternativa sätt till beröring för de barn som inte vill ha eller ge beröring hud mot hud. När pedagogerna använder alternativa sätt till beröring med barnen skapar de tillsammans nya erfarenheter av beröring i interaktionen med varandra. Detta blir enligt det sociokulturella perspektivet ett lärotillfälle.

När pedagogerna befinner sig i en situation där barngruppens behov ställs mot ett enskilt barns behov hamnar de i ett av de spänningsfält som Södertörns högskola tar upp, nämligen spänningsfältet mellan det universella och det partikulära. Hur ska pedagogerna bemöta barnet som inte vill ha till exempel massage? Ska de låta hen titta på utan att erbjuda någon annan sorts beröring eller ska pedagogerna granska verksamheten och försöka komma på ett annat sätt att erbjuda det enskilda barnet beröring? Som jag nämnt så har pedagogerna jag har intervjuat valt att se över sin verksamhet och erbjuda de barn som inte velat ha beröring andra alternativ till beröring. Detta gör de eftersom de anser att beröring är viktigt för barnen.

Precis som pedagogerna säger så gillar inte alla människor beröring, de flesta människor har inga problem med att ta emot eller ge beröring, men för en del människor är detta problematiskt av en eller annan anledning. En del kan ha negativa erfarenheter av beröring och andra kan vara födda med en oförmåga att ta emot beröring. Oavsett vad orsaken är skapar beröring för dessa människor stress och obehag (Uvnäs Moberg 2009, ss. 143-144).

8.3 På barnens villkor och uteslutning

Pedagogerna berättar att beröring i en del fall kan bli problematiskt. De berättar om fall där barn försöker utesluta andra barn då de inte vill hålla just den kompisen i handen. När sådant händer berättar pedagogerna att de ingriper eftersom de inte vill att något barn ska känna sig uteslutet. Om situationen ska ses ur ett sociokulturellt perspektiv är det viktigt att pedagogerna pratar med barnen och talar om att det inte är accepterat att utesluta någon vän. Det sociokulturella perspektivet pekar som jag tidigare nämnt, på att vi lär oss av varandra i sociala sammanhang (Säljö 2014). Att lära sig hur man ska behandla andra människor är även det en kunskap som barnen behöver lära sig. I ett sådant sammanhang kan det också vara på

så vis att barnet redan bär på erfarenheter utav att hålla i just det barnet och att det inte gått något bra utav någon anledning. Språket blir då ett viktigt redskap i interaktionen mellan barnet och pedagogen, vilket är i linje med det sociokulturella perspektivet.

8.4 Massage som beröring

Alla pedagoger som blivit intervjuade har erfarenhet av att arbeta med beröring i form av massage. En av pedagogerna berättade om att hon hade använt sig av massage en gång när hon hade en barngrupp där det var en del barn som var livliga på ett eller annat sätt. Arbetet med beröring i form av massage tyckte hon gav positiva effekter. Hon upplevde att barnen blev lugnare och att de slogs mindre. Pedagogens erfarenheter stämmer bra överens med den studien som jag tidigare skrivit om som gjorts av Von Knorring, Söderberg, Austin och Uvnäs-Moberg (2008). Studien gick ut på att, som jag tidigare nämnt, se om massage hade någon inverkan på barn med utåtagerande och avvikande beteende. Resultaten av den studien visade på att barnens beteende hade ändrats efter att de fått massage i fem till tio minuter dagligen. Barnen hade blivit mindre aggressiva och fått mindre kroppsliga problem.

Pedagogens erfarenheter stämmer även bra överens med att beröringen hjälper till att utsöndra bland annat oxytocin, som i sin tur gör att lugn- och rosystemet aktiveras. I samband med att det systemet aktiveras blir barnen lugna och deras förmåga att lösa problem ökar (Uvnäs Moberg 2000). Att arbeta med beröring gör även att barnen kan finna en balans mellan det som kallas för lugn- och rosystemet och flyktsystemet. Denna balans behövs för att vi ska må bra.

Flera av pedagogerna som har arbetat med massage har lyft att det varit ett sätt för barnen att lära sig att respektera varandra. När de har masserat varandra har barnen först fått fråga om de får massera och under massagen har barnen fått säga till om de tycker att det gör ont eller om de vill ha hårdare massage. Här får barnen kunskap om att vi är olika och lär sig av varandra hur de kan massera. All denna kunskap får barnen i ett socialt sammanhang. Barnen använder språket och interagerar med varandra, vid detta tillfälle kan även ett utbyte av kulturer ske, då alla barn bär på en egen kulturell bakgrund. Barnen ges möjligheten att berätta vad de är vana vid, vilket gör att de kan lära i ett socialt sammanhang samtidigt som de kan berika varandra med sina olika kulturella bakgrunder. Att vi lär oss i interaktionen med varandra i sociala sammanhang är något som sociokulturella perspektivet lyfter fram och att människor med

olika kulturer i interaktionen med varandra kan berika varandra är något som det interkulturella perspektivet lyfter.

8.5 Bekräfta

Att bekräfta barnen med hjälp av beröring är något som pedagogerna nämner, även att de använder sig av beröring för att få barnen trygga och för att visa att de ser dem. När pedagogerna visar att de ser varje enskilt barn genom bland annat beröring, uppnår de enligt det Uvnäs Moberg (2009) skriver, att barnen känner sig betydelsefulla och trygga, vilket också är pedagogernas avsikt. Att bekräfta de barn som det händer mycket kring och som får mycket negativ uppmärksamhet är viktigt enligt pedagogerna. Några av pedagogerna berättade under intervjuerna om att de tror att beröring hjälpt dem att få en bättre relation till en del barn. Studien som Uvnäs Moberg (2009) skriver om visar att beröring är en viktig del i relationer. Att vi genom beröring kan få relationer som gör att vi har lättare att kommunicera med varandra och blir mer positivt inställda till varandra.

8.6 Medvetenhet

Några av pedagogerna berättar att de har blivit påverkade av det fokus som varit kring barnens rätt till sin kropp och den negativa beröringen. En av pedagogerna ser sig själv som en person som är fysisk. Hon gillar att ha fysisk kontakt, vilket hon förklarar med att hon är uppvuxen i en familj där beröring i form av till exempel kramar var vanligt förekommande. Nissen (2009) är en av dem som skriver att hur mycket beröring vi använder är sammankopplat till vad vi har för kulturell bakgrund. Medvetenheten ser pedagogerna som något bra men de nämner att fokus på negativ beröring har gjort att de reflekterar en extra gång på hur den beröring de ger barnen kan uppfattas utifrån. Fyra av pedagogerna nämner även att det skett en förändring över tid i hur medvetna vi är när det gäller beröring. Vår medvetenhet kan vara en produkt av att vi, antingen i interaktionen med våra medmänniskor lärt oss att alla människor inte har goda avsikter med sin beröring, men det kan även finnas en kulturell förklaring.

9 Diskussion och slutsatser

9.1 Metoddiskussion

Jag har genom min metod fått fram de olika pedagogernas erfarenheter kring beröring samt deras syn på hur de arbetar med beröring på förskolan. Även syftet med att pedagogerna arbetar med beröring framkom i min undersökning. Pedagogerna berättar att några av beröringens främsta funktioner i deras och barnens vardag är att bekräfta barnen, få dem att känna sig trygga, skapa en lugn miljö samt att få barnen att känna sig betydelsefulla. Pedagogernas syfte med den fysiska beröringen stämmer överens med den tidigare forskningen som finns. Enligt Uvnäs Moberg (2009) kan vi skapa trygghet, visa att vi bryr oss och att någon är betydelsefull genom beröring. Det jag reflekterade över när jag redogjorde för mitt empiriska material, var att man ibland tror att man handlar på ett sätt, men i själva verket kanske inte gör det. Det finns inget som tyder på att det är så med mina intervjupersoner, men risken finns för att även de tror att de agerar på ett sätt som inte överensstämmer med verkligheten. Tyvärr har inte observationer av de intervjuade pedagogerna utförts. Detta hade dock varit intressant för att se hur deras arbete med beröring ser ut utifrån. Att göra fysiska kvalitativa intervjuer har varit bra, då jag fått fram mycket information kring hur pedagogerna arbetar med beröring. Detta tack vare det Patel och Davison (2011) skriver om att kvalitativa intervjuer ofta har en låg grad av strukturering vilket möjliggör att intervjupersonerna kan uttrycka sina tankar i egna ord.

Som tidigare nämnts gjordes en av intervjuerna inte fysiskt utan frågorna skickades till pedagogen som sedan svarade och skickade sina svar tillbaka. Tack vare att både fysiska och icke fysiska intervjuer gjorts, kan jag jämföra dessa och konstatera att det är en stor fördel att göra fysiska intervjuer. Detta då de fysiska intervjuerna gav mig möjligheten att dels ställa följdfrågor, men även att be intervjupersonerna att vidareutveckla sina svar. Detta resulterade i mer utförliga svar i de fysiska intervjuerna jämfört med den skriftliga intervjun. Både intervjumallen och diktafonen var till stor hjälp i samband med mina intervjuer. Diktafonen gav mig möjligheten att transkribera intervjuerna vilket i sin tur gjorde det enklare för mig att gå igenom mitt empiriska material när det var dags att redogöra för resultatet av mina intervjuer. Alla mina intervjupersoner har varit verksamma i samma kommun vilket gör att min undersökning eventuellt skulle ha kunnat sett annorlunda ut om intervjupersonerna arbetat i olika kommuner. Alla mina intervjupersoner hade många års erfarenhet av yrket

vilket gör att resultatet i min undersökning är snävt. Undersökningen delges då inte information från pedagoger med färre års erfarenhet. För att få en mer rättvis bild av hur det ser ut inom förskolans värld när det gäller beröring hade urvalet av pedagoger behövt se annorlunda ut, större spann av år av erfarenhet inom branschen hade varit att föredra. Detta skulle eventuellt kunna vara något att tänka på inför eventuell vidare forskning inom ämnet. Samtidigt kan jag se fördelar med att enbart ha intervjuat pedagoger som har många års erfarenhet, då det blir enklare att jämföra deras arbete på ett, enligt mig, mer rättvist sätt. Det känns mer rättvist då mycket av kunskapen pedagogerna besitter, är sådan kunskap som de fått tack vare alla sina års erfarenheter.

9.2 Sammanfattande diskussion /förslag för vidare forskning

I min undersökning har pedagogerna varit öppna med hur de använder beröring och vad deras syfte är, vilket har varit betydelsefullt för min undersökning. Alla pedagoger är överens om att beröring på förskolan är viktig och att det är en stor del i deras vardag tillsammans med barnen. Beröringen är enligt dem viktig i många avseenden. Dels anser pedagogerna att beröring hjälper dem med kontaktskapandet med barnen. Att beröring stärker relationer styrks av studien som Uvnäs Moberg (2009) gjort, där personliga assistenter till barn med multipla funktionsnedsättningar, skulle använda beröring och ett berörande förhållningssätt. Resultatet av den studien visade på att relationen mellan barnen och deras personliga assistenter hade stärkts efter behandlingen. Men beröringen på förskolan syftar enligt pedagogerna även till att ge barnen trygghet, lugn och bekräftelse. Alla pedagoger har arbetat aktivt med beröring i form av bland annat massage, men det är få som arbetar aktivt med beröring idag. Detta trots att de berättar om sina erfarenheter utav goda effekter utav massage och beröring generellt. Enligt Ellneby (1999) är det vi vuxna som måste visa barnen på rofyllda alternativ. Vidare vore det intressant att undersöka varför pedagogerna inte aktivt arbetar med beröring i samma utsträckning som de tidigare gjort, samt att undersöka om det finns några andra rofyllda alternativ som pedagogerna valt att prioritera framför alternativ där beröring ingår.

I samband med beröring nämner pedagogerna flera gånger vikten av respekt, vilket hänger ihop med att de behöver vara lyhörda för barnens signaler och behov av beröring. Alla barn har olika förutsättningar och olika kulturella bakgrunder, vilket gör att de behöver beröring på olika sätt och i olika omfattning. I samband med olika behov nämner pedagogerna också att det är viktigt att erbjuda alternativa sätt till beröring. Som till exempel beröring med en boll

då alla barn kanske inte uppskattar beröring hud mot hud. Pedagogerna visar på en medvetenhet och en vilja att tillmötesgå barnen när det gäller deras behov av beröring. De olika behoven skulle kunna bero på olika kulturella bakgrunder. Att pedagogerna arbetar med att det ska ske en överskridning mellan kulturerna genom att se över sin verksamhet och erbjuda beröring på andra sätt än de sätten som pedagogerna från början erbjudit, visar på ett interkulturellt förhållningsätt. Pedagogerna som intervjuats i min undersökning har likvärdiga arbetsplatser när det kommer till sammansättning av barn och samhällsklass. Att undersöka pedagoger från förskolor där det inte är likvärdigt, i den meningen att sammansättningen av barn och samhällsklass är lika, hade varit önskvärt för att bredda min undersökning.

Även stress hos barnen hade varit intressant att undersöka vidare eftersom beröring kan minska stress (Ellneby 1999). En av pedagogerna nämner bland annat att hon har en ganska stor barngrupp, vilket oftast brukar innebära att ljudnivån kan bli hög. Hög ljudnivå och stora barngrupper är två faktorer som kan skapa stress hos barnen vilket gör att jag blir nyfiken på hur stressade barnen på förskolan är.

I resultatet framgår det att pedagogerna i många avseenden, enligt mig, arbetar på ett interkulturellt sätt, även om detta inte nämns av pedagogerna. En del av det pedagogerna berättar tyder på att barnen lär sig i interaktionen med varandra, vilket är i enlighet med det sociokulturella synsättet. Att språket är viktigt för att barnen ska kunna reflektera och interagera framgår av min undersökning, även detta är i enlighet med det sociokulturella perspektivet.

10 Referenser

Aroseus, Frida (2013). *Lätt att lära*. <https://lattattlara.com/psykologiska-perspektiv/sociokulturellt-perspektiv/> [2017-11-28]

Classen, Constance. (red.) (2005). *The book of touch*. New York: Berg

Concordia university. (u.å.). *Centre for Sensory Studies, Anthony Synnott*.
<http://www.centreforsensorystudies.org/member/anthony-synnott/> [2018-01-08]

Ekengren, Kerstin & Hjerppe, Barbro (1995). *Beröring - vår viktigaste förnimmelse: en översikt av känselsinnets och beröringens betydelse för utveckling och välbefinnande*. Umeå: SIH läromedel.

Ellneby, Ylva (u.å.). *Ylva Ellneby- Välkommen till min hemsida!*. <http://www.ellneby.com>
[2018-01-08]

Ellneby, Ylva (1994). *Om du inte rör mig så dör jag. Den taktila kommunikationens betydelse för barns utveckling*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio.

Ellneby, Ylva (1999). *Stressade barn: och vad vi kan göra åt det*. Natur & Kultur.

Fredriksen, Biljana C. (2015). *Förstå med kroppen. Barns erfarenheter som grund för allt lärande* 1.uppl. Stockholm: Liber.

Förskolan (2014). *Nytt forskningsprojekt om beröring i förskolan*.
<http://forskolan.se/tag/aria-hedlin/> [2017-12-03]

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Lahdenperä, Pirjo (2008). *Interkulturellt ledarskap: förändring i mångfald*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lorentz, Hans (2009). *Skolan som mångkulturell arbetsplats: att tillämpa interkulturell pedagogik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lorentz, Hans & Bergstedt, Bosse. (red.) (2016). *Interkulturella perspektiv: pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur.

Lpfö 98 rev.16 (2016). *Läroplanen för förskolan*. Stockholm: Skolverket.

Nissen, Michael (2009). *Berøre og bli berørt*. Fysioterapeute, nr 4 ss. 28-31.

Patel, Runa & Davidson, Bo (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Synnott, Anthony (2005). Handling children: To touch or not to touch. I: Classen, Constance. I. (red) *The book of touch*. New York: Berg, ss. 41-48.

Säljö, Roger (2014). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Södertörns högskola (u.å.). *Lärarytbildningens interkulturella profil, Södertörn högskola. Interkulturalitet på Södertörns högskola*

[http://www.sh.se/p3/ext/res.nsf/vRes/livsvetenskaper_1310036141375_interkulturell_profil_170331_pdf/\\$File/Interkulturell_profil_170331.pdf](http://www.sh.se/p3/ext/res.nsf/vRes/livsvetenskaper_1310036141375_interkulturell_profil_170331_pdf/$File/Interkulturell_profil_170331.pdf) [2017-12-03]

Torvinen, Anne (2014). *Ska studera beröring av barn på förskola*. SVT nyheter, 4 november. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/smaland/forskningspengar-till-studie-om-beroring-av-barn-i-forskolan> [2017-12-03]

Uvnäs Moberg, Kerstin (u.å.) *Om Kerstin Uvnäs Moberg*.

<http://www.kerstinuvasmoberg.se/om-kerstin/> [2018-01-08]

Uvnäs Moberg, Kerstin (2000). *Lugn och beröring: oxytocinets läkande verkan i kroppen*. Stockholm: Natur och kultur i samarbete med Axelsons gymnastiska institut.

Uvnäs Moberg, Kerstin (2009). *Närhetens hormon: oxytocinets roll i relationer*. 1. utg. Stockholm: Natur & Kultur.

Vetenskapsrådet (u.å.). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2017-12-03]

Von knorring, Annw-Liis; Söderberg, Anna; Austin, Lena; Uvnäs Moberg, Kerstin. (2008) *Massage decreases aggression in preschool children: a long-term study*. *Acta pædiatrica*, vol. 97 (9), ss. 1265-1269.

Wikipedia (2018). *Helen Keller*. https://sv.wikipedia.org/wiki/Helen_Keller [2017-01-05]

10.1 Otryckta källor

Intervju 1

Datum: 2017-11-02

Längd på intervjun: 33:28

Intervju 2

Datum: 2017-11-06

Längd på intervjun: 28:28

Intervju 3

Datum: 2017-11-13

Längd på intervjun: 32:34

Intervju 4

Datum: 2017-11-14

Längd på intervjun: 26:38

Intervju 5

Datum: 2017-11-22

Intervju via mail

11 Bilagor

11.1 Bilaga 1

Ort ,Datum

Information om mitt examensarbete om fysisk beröring.

Jag är student på det erfarenhetsbaserade förskolläraryrket vid Södertörns högskola. Denna sista termin på utbildningen skriver jag ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för förskolans praktik och mitt kommande yrke som förskollärare. Studien kommer att handla om fysisk beröring och mitt syfte är att undersöka på vilket sätt fysisk beröring förekommer på förskolan och varför. Med fysisk beröring avser jag allt från en hand på axeln, sitta i knät, kramar till taktil stimulans (barnmassage).

För att samla in material till studien skulle jag gärna vilja besöka XX förskolor. Jag skulle då vilja intervjua er. Räkna med att intervjun tar 30-60 min. Jag ser gärna att intervjuerna sker så snart som möjligt. Under intervjun skulle jag vilja använda mig av en diktafon för att kunna spela in intervjun. Jag kommer även under intervjuens gång föra anteckningar.

Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och anonymisering. Detta betyder att barnets, familjens, personalens och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet avidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA.

All medverkan i studien är frivilligt och kan avbrytas när som helst, även efter att materialinsamlingen har påbörjats. Kontakta gärna mig eller min handledare för ytterligare information!

Vänliga hälsningar,
Damaris Eriksson

Handledare
Farhad Jahanmahan
Södertörns högskola

11.2 Bilaga 2

Intervju frågor:

1. Vad heter du?
2. Hur gammal är du?
3. Vad har du för utbildning?
4. Hur länge har du arbetat inom barnomsorgen?
5. Berätta om dina erfarenheter av fysisk beröring på förskolan.
6. Beskriv under vilka situationer du använder fysisk beröring under en arbetsdag.
7. Beskriv vilken form av fysisk beröring du använder.
8. Berätta vad som avgör vilken form av fysisk beröring du använder.
9. Beskriv två situationer från ditt arbetsliv inom barnomsorgen där fysisk beröring har varit viktig.
10. Förklara vad fysisk beröring har för syfte i ditt dagliga arbete.
11. Berätta vad fysisk beröring har för betydelse på förskolan.
12. Beskriv hur du arbetar med fysisk beröring (planerad)
13. Har kampanjer så som ”stopp min kropp” påverkat ditt sätt att tänka och arbeta med fysisk beröring? Om ja, berätta på vilket sätt.
14. Om det är något jag missat att fråga som har med ert arbete att göra och är kopplat till beröring får du gärna berätta.